

СЕКЦІЯ 15.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Гуменюк Аліна Сергіївна

студентка 3-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Постійне оновлення законодавства України потребує дослідження змін і нововведень, які вносяться до різних нормативно-правових актів. Не є виключенням і Кримінальний кодекс України (далі – КК України), положення якого були чимало разів змінені і доповнені з моменту прийняття. Дане дослідження торкається одного із нововведень до КК України, а саме, запровадження інституту заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

23 травня 2013 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України № 314-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» (далі – Закон № 314-VII), який набув чинності з 1 вересня 2014 року. Законом № 314-VII були внесені зміни до КК України зокрема був доданий Розділ 14-1, який має назву «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Введення в КК України даних положень спричинили чимало наукових дискусій щодо сутності і взагалі необхідності запровадження інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні [1; 2].

Аналізуючи наявну світову практику, можна дійти висновку, що існує три моделі розуміння кримінальної відповідальності юридичних осіб.

Перша модель прирівнює фізичну і юридичну особу як суб'єктів злочину. Така модель є найбільш поширеною і зустрічається в країнах з різними правовими системами (Бельгія, Франція).

Друга модель вказує на те, що лише фізична особа може нести відповідальність за вчинення кримінального правопорушення. Якщо фізична особа діє в інтересах юридичної особи, то остання піддається

лише кримінально-правовим обмеженням, але не покаранню (Росія, Україна).

Третя модель обґрунтовує ідею адміністративної відповідальності юридичної особи за вчинення кримінального правопорушення. Цю модель також називають «квазікримінальною відповідальністю юридичних осіб». Остання поширена у країнах, які займають помірну позицію відносно заходів впливу на юридичних осіб, наприклад Німеччині та Італії.

Вітчизняні наукові підходи щодо досліджуваного питання відзначаються непослідовністю і неоднозначністю. Одні науковці вважають, що заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб є проявом застосування кримінальної відповідальності (І.І. Митрофанов, М.І. Панов, С.О. Харитонов, А.С. Нерсисян), а інші, навпаки, обстоюють думку, що дані заходи не є формою кримінальної відповідальності (Ю.А. Пономаренко, А.М. Яценко, П.П. Андрушко).

Варто сказати, що багатоманітність наукових підходів щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб зумовлюється, перш за все, недосконалістю мови самого законодавця. У назві Закону № 314-VII вживається термін «відповідальність юридичних осіб», проте у тексті даного нормативно-правового акту даний термін не використовується. У той же час, заходи, які можуть застосовуватися до юридичних осіб він називає «заходами кримінально-правового характеру». Подібні колізії створюють простір для великої кількості наукових дискусій і породжують нові підходи до розуміння даного питання. Доцільно вказати на те, що однакове вживання термінопонять як під час правотворчості, так і в процесі правозастосування запобігає різночитанню, колізіям, неоднозначності, правовим спорам і юридичним конфліктам. Тому, точність вживання термінопонять має особливе значення [2; 3].

Основним аргументом, який застосовується для відстоювання думки про недопустимість кримінальної відповідальності юридичних осіб, є те, що в діях юридичної особи відсутня винна, тобто суб'єктивна сторона складу злочину. Тобто, у юридичної особи відсутнє психічне ставлення до вчинюваного діяння та його наслідків. Також, КК України чітко зазначає, хто може бути суб'єктом злочину, і застосування кримінальної відповідальності до юридичних осіб, в даному контексті виглядає абсурдно. Фактично можна зробити висновок про відсутність суб'єктивних складових складу злочину, а точніше невідповідність останніх традиційній доктрині кримінального права.

Проте, на противагу цього, доцільно сказати, що застосування кримінальної відповідальності безпосередньо до юридичних осіб видається доцільним в контексті того, що несення уповноваженою особою відповідальності за діяння, яке вчинила юридична особа здається досить несправедливим, і, крім того, остання може продовжу-

вати порушувати кримінальний закон і після того як уповноважена особа понесе відповідальність за протиправні дії юридичної особи. В контексті вищевикладеного, введення інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб здається цілком виправданим.

Аналізуючи положення КК України щодо підстав застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, можна відзначити, що фактично ці заходи застосовуються не за дії самої юридичної особи, а за дії уповноважених осіб в інтересах останньої. Проте, навіть якщо такі дії призвели до отримання юридичною особою неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності, не завжди можна встановити, в чиїх інтересах уповноважена особа вчиняла такі дії: в інтересах юридичної особи чи у своїх власних.

Враховуючи вищевикладене, доцільно було б внести до КК України зміни, що стосуються підстав застосування кримінальної відповідальності до юридичної особи в цілому, як суб'єкта кримінальної відповідальності, а не ототожнювати дії її уповноваженої особи з діями самої юридичної особи. Такі нововведення дозволять застосовувати кримінальну відповідальність безпосередньо за дії юридичної особи, яка вчинила злочин, і, таким чином, будуть виступати превентивним механізмом для подальшого вчинення кримінально караних діянь, як юридичною особою в цілому, так і кожним її окремим працівником.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 // Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001, 2001. № 25. Ст. 131.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб: Закон України від 23.05.2013 // Відомості Верховної Ради України від 21.03.2014, 2014. № 12. Ст. 183.
3. Батан Ю. Д. Поняттєво-категорійний апарат превенції як призначення права // Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2017. № 4 (80). С. 11-19.

Ключові слова: юридична відповідальність, юридична особа, закон, зміни, уповноважена особа.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Степаненко О. В.